

Den heraldiska folkskolan <http://www.heraldik.se/utbildning/hf3.html>

3. Dags att bli bildad

Allmänna bilder

De föremål som avbildas i ett vapen kallas för allmänna bilder. Det kan vara allt från djur och växter till vapen och verktyg. Det kan egentligen vara vilket föremål som helst. Det enda kravet är att bilden går att känna igen och kan beskrivas med ord.

Bilderna är allmänna och inte specifika. Man avbilder inte ett bestämt föremål, som tex min häst Spirit. Det är ju inte många som vet hur Spirit ser ut, och eftersom det enbart är blasoneringen som bestämmer vapeninnehållet, så kan man inte avbilda just Spirit. Om man vill ha med Spirit i sitt vapen, får man istället ta en häst, ett hästhuvud eller en häsko. Den allmänna bilden får representera det specifika man tänkt på.

I de följande avsnitten beskrivs några av de vanligaste allmänna bilderna. Dessutom förklaras i förbifarten begrepp som normalpose, skura, dexter och sinister.

Skriftecken

Inom vapenkonsten är bokstäver, siffror och andra skriftecken bannlysta. Alla tecken är dock inte bannlysta, två tecken som symboliserar olika metaller förekommer ganska ofta i vapen med anknytning till brukshantering. Det är järntecknet och koppartecknet. Zodiacens tolv tecken förekommer också. Kungliga monogram har ibland givits som en detalj i vapenbilder som ett extra hedersbevis till personer och städer.

På Karlskronas vapen finner man Karl den efstes spegelmonogram

Djur

Ett av de mest förekommande djuren är lejonet. Om ingenting sägs i blasoneringen avbildas lejonet i sin normalpose, nämligen upprätt. Men det finns andra poser ett lejon kan avbildas i. Lejonets poser gäller de flesta fyrfota djur.

1 of 7 06.01.16 19.52

Den heraldiska folkskolan <http://www.heraldik.se/utbildning/hf3.html>

Några av lejonets poser tecknade av Magnus Bäckmark.
Övre raden: Upprätt lejon, gående lejon, gående lejon med hitvätt ansikte och stående lejon.
Nedre raden: Springande lejon, lejon i språng, liggande lejon och tillbakaseende lejon.

Ett annat av de mest förekommande djuren är örnen. Örnens normalpose är fläkt, det vill säga med vingarna utbredda och höjda. Normalposen är olika för olika fåglar. Uggilans normalpose är sittande i halvprofil med vingarna intill kroppen. Naturigvis kan även en uggla kan avbildas fläkt eller på andra sätt. För fåglar bör man nämna vilken pose man tänkt sig även om det är normalposen, då det inte alltid är självklart vilken som är normalposen.

En fläkt örn.

Fabeldjur

Fabeldjur är vanliga bland vapenbilder. De flesta är klassiska fabeldjur med specifik form och specifika egenskaper. En del är som draken ett helt eget väsen. Medan andra kan man säga är sammansatta av flera väsen. Gripen är ett exempel på ett sådant väsen. Den har ett örnhuvud, örnvingar, örnöror som framben och ett lejons underkropp, dessutom har den till skillnad från örnen även öron. Den är alltså sammansatt av delar från både örn och lejon.

Ett griphuvud, notera örnen. Teckning av Magnus Bäckmark?

Att sätta samman två väsen på det här sättet, med en framdel från det ena och bakdel från det andra förekommer flitigt bland fabeldjuren. Ett annat exempel på det är kentaurerna, sammansatt av man och häst. Ytterligare ett exempel är det heraldiska stjäljonet som är ett lejon med fiskstjärt.

På det här sättet kan man också skapa vilka nya fabeldjur som helst. Sådana nykonstruerade fabeldjur har naturligtvis inte sitt ursprung i legenden och myter, men i och med att de har sitt ursprung i fantasin så hör de till fabeldjuren ändå. Det går alltså väldigt utmärkt att skapa en kombination av tex varg och drake. En sådan kombination namnges oftast av sina beståndsdelar, här får vi en vargdrake. Om man bara tar en detalj från det ena väsendet tex bara tar drakens vingar och sätter på vargen, så skulle man benämna den nya varelsen

2 of 7 06.01.16 19.52

Den heraldiska folkskolan <http://www.heraldik.se/utbildning/hf3.html>

En uppstående måne i vapen Joelsson. (RA)

Dexter och sinister, och kom ihåg att man inte får ha bokstäver i ett vapen!

Berg har i regel en stiliserad trekullig form och kallas då treberg.

Exempel på treberg i vapen Brandberg. (RA)

Vattendrag kan man skapa med häroldsbilder. De linjer som avgränsar ytor från varandra kallas för skuror. Vanligtvis så använder man den raka skuran. Men om man istället använder vågskuran. Så kan en balk föreställa en rinnande ström. Några bjälkar kan tillsammans föreställa ett hav.

I vapen Bäckmark illustreras bäckar med två av vågskuror bildade bjälkar. Observera att vatten kan göras i valfri tinktur, inte nödvändigtvis blått. (RA)

I vapen Hogbäck så illustreras en bäck med en av vågskuror bildad stolpe. (RA)

Kors

Även kors i alla dess former är mycket vanliga. Ett kors är normalt svävande, dvs korsets armar går inte ända ut till kanten. Går armarna ända ut till kanten kallas korset för genomgående.

I grönt fält ett svävande grekiskt kors av guld
I grönt fält ett genomgående grekiskt kors av guld
I grönt fält ett svävande grekiskt kors av guld

4 of 7 06.01.16 19.52

Den heraldiska folkskolan <http://www.heraldik.se/utbildning/hf3.html>

De enklaste korsen, som grekiskt kors och andreakors är ganska ofta genomgående, och eftersom det kan råda delade meningar om vad som är normalt, bör man för dessa kors blasonera om de är genomgående eller svävande.

Kors finns i så många olika former att det inte är någon poäng att ens försöka nämna alla här, men lite exempel på några av de vanligaste kan aldrig skada.

Ett genomgående gaffelkors
Ett latinskt kors
Ett kryckkors
Ett korsat kors

Ett georgskors
Ett mantiansk kors
Ett klöverblådkors
Ett iljekors

Vapen

Vapen som svärd, yxa, sablar och pilar är vanliga inom heraldiken. Ett enda vapen ställer man ofta tveklöst eller möjligen balkvis. Men inget är självklart, förutom att man låter till att ställa svärd med spetsen nedåt, eftersom det betyder död och vanära. Namnen på riktningarna är hämtade från häroldsbilderna, stolpe, balk, ginbalk och bjälke. Ställer man tex en pil med spetsen nedvänd säger man att den är störtad. Det går också att kombinera, tex en störtad ginbalkvis ställd pil. En bjalkvis ställd pil har spetsen åt dexter. Ska pilen var vänd åt andra hållet blir det en sinistervänd bjalkvis ställd pil.

Ibland har man två vapen och då kan man placera dem korslagda. Det vapen som har spetsen åt dexter, ska då ligga överst.

Stolpvis ställt svärd i vapen Svärd. (RA)
Stolpvis riktas som normalställning och behöver därför inte blasoneras.

5 of 7 06.01.16 19.52

Den heraldiska folkskolan <http://www.heraldik.se/utbildning/hf3.html>

för varg med drakvingar.

Träd och blommor

Träd avbildas med få och överdrivet stora blad och frukter. Helst också med rötterna uppryckta. Det viktiga är inte att det är naturtroget utan att man enkleter ser vilket slags träd det är. Ofta så låter man blad, kvistar eller frukter representera helheten. Istället för att avbilda ett appträd så avbildar man ett äpple. Att förenkla genom att låta en del representera helheten är ett brukligt tillvägagångssätt inom heraldiken.

Exempel på träd i heraldiken, ek i Blekinges vapen och apel i vapen Apelstigt. Vapen Apelstigt är tecknat av Renny Anderson. (RA)

De två i särklass vanligaste blommorna är liljan och rosen. Blåge avbildas i en mycket stiliserad och traditionell heraldisk form.

I vapen Risbecker finns de för heraldiken typiska rosorna. (RA)

I vapen Persson finns de för heraldiken typiska liljorna. (RA)

Himmel och jord

Stjärnor är mycket vanliga. Men alla stjärnor är inte lika. Antalet uddar kan variera mellan fyra och åtta och ska alltid nämnas i blasoneringen. Anledning är att det utseendemässigt blir rätt stor skillnad på stjärnorna. Fem- och sjuddugiga stjärnor kan även vändas så att en spets pekar nedåt, de blasoneras då som störtade.

De heraldiska stjärnorna.

Solar och månar förses ibland med ansikten. I en blasonering beskrivas man detta genom att kalla dem bildade. En måne kan vara vänd åt olika håll och inom heraldiken har man upfunnit olika termer beroende på hur månen är orienterad. Om blåge spetsarna är vända åt bärarens högra sida, dvs dexter, kallas månen tilltagande. Är spetsarna vända åt bärarens vänstra sida, dvs sinister, kallas månen avtagande. Är spetsarna uppåtvända kallas månen för uppgående.

3 of 7 06.01.16 19.52

Den heraldiska folkskolan <http://www.heraldik.se/utbildning/hf3.html>

Balkvis ställt svärd i vapen Törnquist.
Notera även de typiska heraldiska rosorna. (RA)

Korslagda svärd i vapen Rehbander. (RA)

Kontrollfrågor

Nu kan du pröva dina kunskaper och se om du blivit bildad! Frågor, kommentarer och synpunkter är också välkomna!

MAILSTERN

- Vilket/vilka av följande föremål kan förekomma i en blasonering?
 - A - Uppsala domkyrka
 - B - En soppstev
 - C - En femma
 - D - En sjobjörn
- Vad kallas lejonets normalpose?
 - A - Rytande
 - B - Gående
 - C - Stående
 - D - Upprett
- Hur många uddar har en heraldiskt korrekt stjärna?
 - A - Fyra till åtta
 - B - Fem
 - C - Sex
 - D - Hur många som helst
- Vad kallas den linje som delar upp en sköld i olika fält?
 - A - Diska
 - B - Damma
 - C - Tvätta
 - D - Skura
- Vilka av fälten ligger på dexter sida av skölden?

6 of 7 06.01.16 19.52

- A - Det röda och det av guld
- B - Det blå och det av guld
- C - Det blå och det av silver
- D - Inget, dexter sida är baksidan av skölden

6. Hur skulle detta vapen blasoneras?

- A - I fält av silver fyra röda sammanfogade kors
 - B - I fält av silver ett rött korsat kors
 - C - I fält av silver en röd fyrvägs korsning
 - D - I fält av silver fem röda sammanfogade kors
- Extra bonus om du skulle råka känna igen vapnet!

© 2006 Svenska Heraldiska Föreningen och respektive konstnärer